

Порушення Богом встановленої природної гармонії людських сімейних стосунків в одностатевому шлюбі

священик Василь Лозовицький

До свободи ви покликані, браття, тільки щоб свобода ваша не стала приводом для догоджання плоті, а любов'ю служить один одному

Гал. 5, 13

Я писав вам у посланні не знатися з блудниками ... Не обманюйте себе: ні блудники, ні ідолослужителі, ні перелюбники, ні малакії, ні мужоложці... – Царства Божого не успадкують ... Усе мені дозволено, та не все корисне; все мені дозволено, та ніщо не повинне володіти мною. Їжа для черева, і черево для їжі; але Бог знищить і те і друге. Тіло ж не для блуду, а для Господа ... Хіба не знаєте, що тіла ваші є члени Христові? Отож, узявши члени Христові, чи зробимо їх членами блудниці? Зовсім ні! Хіба не знаєте, що той, хто з'єднується з блудницею стає одним тілом із нею? Бо сказано: «Обидва будуть одна плоть». А хто з'єднується з Господом, той є один дух з Господом. Уникайте блудодіяння: всякий гріх, що його чинить людина, є поза тілом; а блудник проти власного тіла грішить. Хіба не знаєте, що тіла ваші є храм Святого Духа, Який живе у вас, Якого ви маєте від Бога, і ви не свої? Бо ви куплені дорогою ціною. Отже, прославляйте Бога в тілах ваших і в душах ваших, які є Божі

1 Кор. 5, 9; 6, 9, 11, 12, 13, 15 – 20

«Для кожної людської особистості питання про шлюб – це питання сфінкса, який вона, хоче чи не хоче, має вирішити так чи інакше, а від вдалого чи невдалого його вирішення залежить якщо не все життя, то щастя всього життя, яке здається нам важливішим від самого життя, а життя дається нам тільки один раз», – писав ще на початку ХХ-го століття про виключну важливість вирішення питання одруження професор С. Троїцький [20]. Говорячи про свободу як основну рису шлюбу, Біблія в той же час говорить і про його головну мету [20], від виконання якої залежатиме наша доля у вічності.

Нині більш, ніж коли б то не було, люди втягуються в нездорову статеву напруженість. Якщо проблеми статі завжди мучили людей, то сьогодні вони терзають їх з нестримною силою [5].

Так, в ХХ столітті після смерчу «сексуальної революції», ... сфера шлюбу і взаємин статей перестала бути таємницею, з неї було знято покрив, що приховує все, що відбувається тут. На щастя, знищити традиційні ідеали сім'ї та шлюбу повністю не вдалося [17].

Молодіжні революції шістдесятих років, перш за все 1968 р., проголошували абсолютний індивідуалізм, так звану сексуальну революцію, тобто

дозволеність і навіть законність різних статевих збочень, насамперед, гомосексуалізму; законність і бажаність позашлюбного статевого життя, культ наркотиків і психоделічної музики. На прапорах цього руху була написана безмежна свобода – свобода анархічного індивіда. Самовираження – часто на межі і за межею екстібіціонізму – стало основним стимулом і метою діячів цього руху. Антихристиянський характер його був очевидний: один з вождів цього напрямку, відомий музикант Джон Леннон, відкрито заявляв: *«Христос пішов. Тепер ми приходимо на його місце»*. Під впливом цього й подібних йому рухів змінюється парадигма західної свідомості, а разом з ним і правова парадигма. Перш за все, практично легалізується гомосексуалізм, який до середини ХХ століття в багатьох країнах Заходу був кримінальним злочином. Це було природно, оскільки в біблійній і християнській свідомості гомосексуалізм є *«мерзотою перед Господом»*. *«Мужоложці Царства Божого не успадкують»*, – говорить апостол Павло (1 Кор. 6:9, 11). Додамо також, що вельми часто вони втрачали царства земні: занепад грецьких полісів, а потім і царств, а також римської імперії багато в чому пов'язаний з розвитком педерастії і моральним та фізичним виродженням, які слідували за нею, громадян цих держав. Через цю ганебну пристрасть королі та імператори втрачали свої корони і життя. Для всіх не секрет, що гомосексуалізм веде до безпліддя, а в області духовній до розпаду особистості, дуже часто до психічної трансформації з чоловіка в жінку, досить часто до непередбачуваної агресивності, до шизофренії. Не випадково правові норми таких високоцивілізованих християнських держав, як Візантія, передбачали смертну кару за свідому педерастію (мужоложників та його учасників, як активних, так і пасивних, карали мечем (за винятком пасивних малолітніх) (Див.: Эклога. 17 титул, 38 параграф // Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Т. 1. М., 2004. с. 367) [9].

Сьогодні в науковій літературі (зокрема, як в Росії, так і в Україні), і у навчальних посібниках ВНЗ, і навіть, часом, у шкільних підручниках вже присутня думка про рівну нормативність гомо- і гетеросексуальних орієнтацій. При цьому в суспільстві у пострадянських країнах досить поширеним залишається негативне ставлення до гомосексуалізму. Тим не менше, цілком очевидно, що вплив західної культури буде змінювати цю ситуацію. І Церква повинна бути до цього готова [8]. Тож, з огляду на болючі реалії сьогодення з поступовою легалізацією й намаганням узаконити беззаконня, цілком виправданим здається звернення до такої сокровенної теми, як християнське подружжя і одностатеві союзи, як його гріховне спотворення.

В Євангелії Христос говорить про шлюб дивні слова: *«Залишить чоловік батька свого і матір і пристане до жінки своєї, і будуть двоє однією плоттю, так що вони вже не двоє, а одна плотть»* (Мк. 10, 8). Виявляється, смисл

подружжя в тому, щоб двоє стали одним! Причём, «одна плоть» тут зовсім не означає лише «одне тіло». Мова ведеться про таку глибину єднання у взаємній любові, коли дві людини вже не мислять життя один без одного, і кожен усвідомлює себе продовженням коханого, його невід'ємною частиною. Як стає можливим таке чудо – важко зрозуміти, якщо не знати біблійної історії про створення людини [19, с. 63].

У Біблії говориться, що Бог створив людину, в якій чоловіче і жіноче почало були присутні у всій повноті. На думку окремих дослідників, всі властивості і якості особистості, які ми сьогодні визначаємо як чоловічі або жіночі, в Адамі були закладені з початку. Перша людина була самодостатньою істотою, яка володіла всією повнотою знання про навколишній світ, бо була створена Богом для панування над цим світом. Але в своїй досконалості і самодостатності він був один [19, с. 63]. Тут неважко помітити відгомін античної ідеї про андрогіна (першу людину, яка об'єднувала в собі обидва почала). До речі, на цій теорії (андрогінізму і нерозрізнення чоловічого і жіночого) ґрунтуються феміністичні рухи, всілякі сексуальні меншини. Як ми бачимо, наслідком цієї тенденції є той же висновок про вседозволеність і етичну недетермінованість цієї сфери життя. Проте, як би цього декому не хотілося, ідеї андрогіну немає місця у православній антропології, бо Адам твориться як чоловік, а Єва виводиться з нього, тобто створюється як жінка.

Людина спочатку створена Богом як істота певної статі. Причому в її статевій природі є непереборна конкретність: Адам (Ісаак, Авраам) створений чоловіком, а Єва (Марія, Анна, Єлизавета) жінкою. У цьому не тільки визначеність статі, а й промисел Божий. Бог творить особистість людини з її індивідуальними якостями, в які входить і статева визначеність. Кожен з нас народжений тільки як чоловік чи тільки як жінка. Іншого нам Бог не дав. Стать не можна вибрати. Однак так само, як особистістю стають, так стають чоловіком чи жінкою. Потрібно стати тим, ким ти є. І якщо народжений чоловіком, то ним потрібно стати, а якщо народжена жінкою – то відповідно треба нею бути [17].

Кожен день творіння закінчувався словами про те, що Господь подивився і побачив, що все створене Ним – «добре». Коли ж Господь створив першу людину – Адама, то через деякий час сказав: «Не добре бути чоловікові одному. Створимо йому помічника, подібного до нього» (Бут. 2: 18). Дивний контраст: досі все було добре, а от Адам не знайшов повноти життя один. І Господь, побачивши це, створив йому в помічники дружину. Це було необхідністю, без дружини буття людини не було повним, воно не було «добрим». Таким чином, задум Божий не здійснився, доки не була створена дружина. І тільки разом чоловіча стать і жіноча досягають тієї гармонії і повноти, які гідні Божого задуму про людину [10].

Варто зауважити, Біблія не наголошує на статі створених тварин, говорячи про них лише те, що вони за Божим благословенням народжені водою і землею «за родом їх» (наприклад, *Бут. 1, 21, 24*), тим самим показуючи, що поділ на статі останніх не має такого ж метафізичного значення, що й у людини. Нам видається це важливим фактом. Далі, необхідно відзначити, що слова «недобре чоловікові бути одному» (*Бут. 2: 18*) сказані до моменту приведення до Адама тварин і наречення їм імен, коли Адам, побачивши, що всі тварини створені Богом по парах для розмноження, міг прийти до усвідомлення потреби мати й собі помічницю для здійснення тих же цілей. Значить, Адам усвідомив потребу в «доповнюючому» (деякі дослідники пропонують такий переклад) [20] ще до розгляду тварин, і не розмноження людини є головна причиною створення йому помічника [17].

Проф. С. В. Троїцький писав, що Біблія «вказує тільки одну мету шлюбу – жінка створюється для того, щоб бути "помічницею" чоловіка. У чому ж повинна складатися ця допомога? Вжите в російському і слов'янському перекладі слово "помічник" передає думку про допомогу в тих трудах, які Бог поклав на чоловіка (*Бут. 2, 18*), і звичайне розуміння його таке. Але в такому випадку цілком доречно заперечення блаженного Августина, повторене Фомою Аквінатою, що для допомоги у всякій іншій справі, крім народження, інший чоловік був би зручнішим від жінки. Проте слово "помічник", так само як і відповідні слова в перекладі сімдесяти і у Вульгаті, не передає точно глибокого змісту єврейського оригіналу. Більш точний переклад був би: "Створю йому доповнюючого, який був би перед ним". Таким чином, тут говориться не про доповнення у праці, а про доповнення в самому бутті, так що допомога в праці може мислитися лише як наслідок заповнення в бутті. Дружина насамперед потрібна чоловікові як його "alter ego"» [20].

Сама часова перерва у творенні чоловіка і жінки, якої також немає у тварин, виступає як своєрідне очікування Богом, коли Адам сам, по своїй волі, відчує потребу в ній, в іншій, свідчить на користь того, що стать людини кардинально відрізняється від статевого розмежування тварин, оскільки тісним чином пов'язана з моральним, вільним вибором, а значить, з самою особистістю людини [17].

Виникає запитання, чому першим твориться чоловік? «Здається, – відповідає Є. Неганова, – що це відбувається тому, що саме на чоловіка Господь покладає ті завдання, які вирішує щодо світу Сам, і, як наслідок цього, для вирішення цих завдань і його наділяючи більшою мірою якостями, які проявляє по відношенню до світу Сам. Це твердження може здатися зухвалим і необґрунтованим, особливо нам, які виростили на ідеї загальної рівності. ... Призначення чоловіка у світі подібне до божественної ікономії, Промислу Творця про творіння.

Основа буття світу – любов Бога до нього, любов тварі до Бога вторинна по відношенню до цієї любові. Перенесення цього принципу на людину змушує зга-

дати слова апостола Павла, який закликає саме чоловіка любити дружину (Еф.5: 25), а не навпаки, хоча це здалося б нам більш логічним, виходячи з реалій нашого життя, коли ми звикли вважати жінку істотою більш емоційною, більш зануреною в любов і існуючу нею. Але, мабуть, тут йде мова не просто про любов як психологічні, емоційні стосунки, а про промишляючу, оживлюючу і зберігаючу силу, яка більш властива чоловікові. А жінці постановляється коритися чоловікові, тобто по суті відрікатися від своєї волі, що, як ми пам'ятаємо, має стати сенсом буття взагалі всіх людей, і тут зберігається та ж аналогія: Бог – світ, чоловік – жінка, жінці приписується така ж властивість, як світу в цілому». [17].

Проілюструємо цю думку прикладами. Господь не має потреби у світі, Він творить його тільки для того, щоб все створене могло бути спільником у Його благодутті. Відносно ж людського подружжя згадаємо вже наведену думку про те, що Єва виступає стосовно Адама, як весь світ по відношенню до Бога. Цікава також думка отця Сергія Булгакова, який говорить, що Адам «відчуває» себе в деякому сенсі творцем Єви: «ось це кістка від кісток моїх і плоть від плоті моєї» [7, с. 90; 17].

Поділ на статі вводить у досконалість людини непереможну напругу. Напруга носить динамічний характер, приводячи досконале буття Адама в благодатний порив до дружини. Це не сексуальне прагнення, не жадоба інакшості, не заповнення неповноти, не пристрасть насичення, як у нашій грішній природі, а приведений в дію божественною силою надлишок благоді досконалого буття Адама. І у відповідь, приведена тією ж Божественною силою (яка є любов), Єва від надлишку благоді спрямовується до Адама. Любов Адама і Єви – благодуття (згідно з Максимом Сповідником), сила «преизбытоществующей» любові. Це богоподібність. Ось як пише преп. Іоанн Ліствичник (Синайський): «Любов за якістю своєю є уподібненням Богові, скільки того можуть люди досягти ...» [4, с. 461]. Це ж ми бачимо і в Бозі. Троїчність Божества при Його єдності найнеобхіднішим чином пов'язана з тим, що Він є Любов (Див. про це докладніше: 14) [17].

Саме відносини людини, чоловіка або жінки, з Богом завжди передаються в образах шлюбної любові [17]. Про це відомий сучасний богослов Христос Яннарас писав: «Також не випадково, що відносини між Богом і людиною (відносини, переважно є проявом особистісної іпостасі) завжди мислилися в образах еротичних відносин між чоловіком і жінкою. За невірність Богу і ідолопоклонство пророки звинувачують "Дочку Сіону" (Ізраїль) у перелюбстві (Єр. 13, 27), в тому, що вона збезчестила свій шлюб з Богом (Ос. 2, 23) і своє звання "кохані" Божої (Рим. 9, 25). Стосунки Бога зі Своїм народом, з кожним з його членів, представляють собою тайнство шлюбу, тайнство любові: в цьому єдине пояснення (принаймні, для церковної екзегези) того факту, що відверто еротична поема, "Пісня пісень", була включена до складу книг Старого Завіту» [23].

Такі розділи богословського знання як сотеріологія й екклезіологія пронизані цими образами шлюбу людини і Бога, Христа і Церкви, найяскравіший і дорогий нам спосіб життя майбутнього віку – це шлюбний бенкет, куди Господь скличе всіх нас. Всі ці приклади, на наш погляд, наводять на одну дуже важливу думку: моногамний шлюб чоловіка і жінки є іконою відносин Бога і світу, Бога і людини, образом гармонійної ієрархії, яка панує в бутті, і, хоча це не надто вдалий вираз, сама природа нашого духу – моногамний шлюб. Значить, можна говорити не тільки про антропологічні передумови моногамного шлюбу, тобто про укорінення його лише в природі людини, а й про ікономічні і сотеріологічні, тобто про укорінення його в організації світу як теперішнього, так і майбутнього. А шлюб між представниками однієї статі буде порушенням цього принципу гармонійної ієрархії, існуючої у світі, він не буде звернений у вічність, в пакибуття, він порушуватиме Божественний задум про людину [17].

З самого початку розповіді про створення людини книга Буття зазначає: *«...створив Бог людину за образом Своїм, за образом Божим створив, як чоловіка та жінку створив їх»* (1, 27). Тобто поділ на дві статі не просто задуманий Богом, але він виявляється майже настільки ж важливим, як і створення *«за образом Божим»*. Далі, у другому розділі тієї ж книги, ми зустрічаємо і пояснення: *«... не добре бути чоловікові одному»* (2, 18). Тобто спільне життя чоловіка і жінки – невід'ємна властивість людяності, і – увага! – Його сенс аж ніяк не зводиться до продовження роду, як у звірів чи птахів, яких Бог теж створив самцями і самками, але нічого подібного про них не сказав. Для людини принципово важливе спілкування з тим, хто рівний їй ... і в той же час відрізняється від неї [12].

Стать людини не тільки якість її природи, не тільки приналежність її смертного земного буття, але найважливіша характеристика її духовного буття, яка бере участь у формуванні богоподібної особистості, яка зберігається і бере участь і в пакибутті [17].

У Новому Завіті апостол Павло свідчить: *«всі ви – сини Божі через віру в Христа Ісуса всі ви, що в Христа хрестилися, у Христа зодягнулися. Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, бо ви одне у Христі Ісусі»* (Гал. 3, 26 – 28). Чоловіча і жіноча стать мають одну природу, тобто онтологічно немає істотної різниці між чоловіком і жінкою. Гідність чоловіка і жінки перед Богом однакова, але вони відрізняються між собою як дві частини одного цілого. Жодна з цих частин не може бути повною без іншої, поки не досягнута єдність, або без якоїсь особливої дії благодаті Божої [10].

«Без відмінності статей і пов'язаного з ним еротичного потягу зв'язок між людьми, їх спілкування, любов і бажання не піднімалися б, можливо, вище рівня звички, стереотипу поведінки, чисто психологічного комфорту, – розмірковував

Христос Яннарас. – Завдяки цій відмінності сексуальний потяг стає рушійною силою і попередньою умовою життя, умовою здійснення і прояву життя в його особистісній іпостасі. Людська особистість навіть з точки зору свого біологічного походження є плодом взаємного потягу двох інших людських істот. Однак цим справа не обмежується, оскільки формування і самовираження нашого "я" також випливають з можливості зв'язку, спілкування, еротичної співвіднесеності. Зв'язок немовляти з матір'ю носить еротичний характер не тому, що спрямований на продовження роду, а тому, що являє собою конститутивний елемент життя. Мати передає дитині життя – не в метафоричному або символічному, але й у буквальному сенсі. Вона дає йому їжу, тобто життєву субстанцію, а також ласку і ніжну прихильність; від неї немовля навчається вимовляти перші слова, знаходячи тим самим можливість спілкування. Вона дарує йому відчуття особистісної присутності, без якої дитина ніколи не змогла б увійти у світ людей, світ символів і слів, імен і екзистенціального самоотождження» [23].

Саме в поривах любові душа відчуває глибоку потребу вийти за межі своєї особистості, щоб з'єднатися з коханою істотою. Потреба саме любові свідчить про неможливість замкнутися в собі – в любові долаються природні рамки індивідуальності, розривається її оболонка. Тому в поривах любові людина стає тягарем сама для себе – замкнутися в собі, саме у світлі любові, значить засудити себе на самотність, опинитися в метафізичній порожнечі. Тому душа наша невтомно шукає предмет любові, щоб у ньому знайти точку опори і сенс свого існування [5].

Іерей Олег Давиденков вважає, що: «основна мета життя людини – почути поклик Божий, звернений до неї, і відповісти на нього. Але для того, щоб відповісти на цей заклик, людина повинна зуміти здійснити акт самозречення, зректися власного "я", свого егоїзму. Цій меті і служить християнський шлюб, і саме тому християнський шлюб не віддаляє людину від Бога, а наближає до Нього. Шлюб розглядається у християнстві як спільний шлях подружжя в Царство Боже. Цю думку Х. Яннарас розкриває таким чином: "Лише коли ерос, спрямований на особу іншої статі, призводить до любові, до забуття людиною самої себе, свого індивідуалізму, лише тоді перед людиною відкривається можливість відгукнутися на звернений до неї заклик Бога. Ось чому образ подружньої любові є образом хресної любові Христа і Церкви. Добровільне умертвіння природної обмеженості, індивідуальності заради того, щоб життя могло здійснитися як любов і самовіддача"» [11; цит. за: 12].

Християнська подружня любов є не тільки радість, а й подвиг, і не має нічого спільного з тією «свобідною любов'ю», яка за поширеним легковажним поглядом, повинна замінити нібито застарілий інститут шлюбу. У любові ми не тільки отримуємо іншого, але і цілком віддаємо себе, і без повної смерті

особистого егоїзму не може бути й воскресіння для нового вищеособистого життя. Визнаючи нескінченну цінність за об'єктом любові, люблячий в силу цього визнання не повинен зупинятися ні перед якою жертвою, якщо вона потрібна для блага цього об'єкта і для збереження єдності з ним. Взагалі християнство визнає тільки любов, готову на необмежені жертви, тільки любов, готову покласти душу за брата, за друга (*Ін. 15, 13; I Ін. 3, 16 та ін*), бо тільки через таку любов окрема людина підноситься до таємничого вищесобистісного життя Святої Тройці і Церкви. Така ж повинна бути і подружня любов. Християнство не знає іншої подружньої любові, крім любові, подібної любові Христа до Своєї Церкви, Який віддав Себе за неї (*Еф. 5, 25*) [20].

Якщо раніше, до благодатного преображення подружніх взаємин в Христі, чоловік бачив у дружині лише співучасницю в пристрасті, то тепер він ставить шлюбний союз вище всіх інших людських спілок, а сім'ю називає малою церквою. *«Від самого початку Бог докладє особливе піклування про цей союз, – пише святий Іоан Золотоустий. – Не може бути такої близькості у чоловіка з чоловіком. Подружня любов є любов найсильніша, це вище вираження любові. Сильні й інші потяги, але цей потяг має таку силу, яка ніколи не слабшає. Ніщо так не прикрашає наше життя, як любов чоловіка і дружини. Любов (eros), розпочавшись належним чином, перебуває завжди, як любов до краси душевної»* (Бесіда 20 на Ефесян 5, 22-24. Мг. 62, 135, 138) [цит. за: 20]. *«Пломінь любові спалює душевну нечистоту, і розпуста походить не від чого іншого, як від нестачі любові»*, – в іншому місці читаємо у Золотоустого проповідника (30 Гомілія на 1 Кор.) [цит. за: 20].

У людей дія любові проявляється не так, як у тварин, де вона підпорядкована виключно природній необхідності продовження роду [23]. Нам здається важливим, що розмноження не є головною метою творіння людини розділеною на дві статі. Саме тому ми не можемо визнати достатнім для доказу нелегітимності одностатевих сімей факт неможливості мати дітей в подібних союзах. Та й для традиційної сім'ї, на думку святих отців, дітонародження не носить абсолютного значення, хоча така думка отцям часто приписується [17].

Згідно з блаженним Феодоритом Кирським, святими Григорієм Нісським та Максимом Сповідником Бог створив статі в передбаченні можливості – але саме тільки можливості – гріха, щоб зберегти людство після гріхопадіння. Так дають рятувальний круг мандрівнику по водах, від чого він зовсім не зобов'язаний кидатися за борт. Ця можливість стає актуальною лише з того моменту, коли в результаті гріха, який сам по собі не має нічого спільного зі статтю, людська природа впала і закрилася для благодаті. Тільки в цьому грішному стані, коли розплатою за гріх стає смерть, можливе стає необхідним. У цьому контексті статі не є причиною смерті, але, навпаки, як би відносною її протиотрутою [15, с. 246-247; 18].

Також варто зазначити, що, з християнської точки зору, людська душа духовна, а значить не має жодних статевих ознак – ні чоловічих, ні жіночих, ні, тим більше, чоловічих і жіночих одночасно. Таким чином, статеві відмінності мають тілесну детермінацію: «душі чоловіків і жінок подібні, різні тільки члени тіла» [3, с. 52]. І на думку Григорія Чудотворця: «*Душа називається іменем жіночого роду, однак вона чужа якого б то не було жіночого ества, будучи за своєю суттю ні чоловічої, ні жіночої статі*» [2, с. 102; 18].

З гріхопадінням першої людини порушився баланс між її фізичними та духовними силами, в результаті чого цілком природні потреби іноді стали вироджуватися в згубні пристрасті, наприклад: потреба поїсти або пити – в обжерливість і пияцтво, а інстинкт розмноження – у некеровану хіть. У цьому-то наша трагедія, що, будучи поставлені Творцем охоронцями тваринного світу і як би «царями» над ним, ми часто стаємо набагато гіршими від нерозумних тварин (Пс. 48, 13) [5].

Згідно з біблійною думкою, що розділяється в основі всім людством, шлюб – це залишок раю на землі, це той оазис, який не був знищений великими світовими катастрофами, що не був осквернений гріхом перших людей, що не був затоплений хвилями всесвітнього потопу, як свідчать про це канонічні та богослужбові книги Православної Церкви (Дивись, наприклад, Кормча гл. 49, 11, лист 123; Требник, Чин благословення подружжя, що не має дітей) [20].

Навіть у пошкодженому стані людина здатна любити. Шлюб як інституалізація і специфікація любовного потенціалу чоловіка і жінки, не дивлячись на численні спотворення, протягом всієї людської історії, що послідувала за гріхопадінням, є встановленням, яке зберігало і відтворювало людське життя, незмінно давало досвід і щастя любові, радість народження дітей; при цьому він виявляється каналом, що зв'язує покоління для передачі основних моральних і релігійних цінностей [21, с. 297].

Так, Старий Завіт різко протистоїть тогочасним збоченим «нормам». У ті далекі часи в багатьох культурах цілком нормальними вважалися пов'язані з статевими стосунками обряди: так, «храмові блудниці» при язичницьких святилищах не просто заробляли собі на життя, але швидше виконували свого роду священнодійство, як вони його розуміли. Старий Завіт у найрізкіших виразах засуджує таке. Не залишає він ніяких добрих слів для ще одного явища, широко поширеного сьогодні, – гомосексуалізму. Причина цілком зрозуміла: він суперечить задумам Творця про єдність двох статей. Сьогодні прийнято брати за точку відліку бажання самих людей: «А що в цьому поганого, якщо вони самі того хочуть?» Але для Біблії людська воля ніколи не стоїть на першому місці. Свобода вибору людини не повинна призводити до порушення яскраво виражених заповідей і до перекручення природних форм життя [12].

З біблійної точки зору будь-які статеві відхилення (мужоложство, скотоложство тощо) є мерзотою перед Богом, також як ідолослужіння й інші негідні Божові справи. Це було сказано ще в Старому Завіті: «Не лягай з чоловіком, як з жінкою, це гідота» (Лев. 18, 22). Підтвержене це і в Новому Завіті: «Чи ви не знаєте, що неправедні Царства Божого не успадкують? Не обманюйте себе: ні блудники, ні ідолослужителі, ні перелюбники, ні малакії (що грішать самозадоволенням – В.Л.), ні мужоложці... – Царства Божого не успадкують ...» (I Кор. 6, 9, 11) [18]. Сумновідома порочність жителів Содому полягала саме в їхній гомосексуальній поведінці, що отримала назву «содомського гріха». Зокрема, содомляни домагалися гомосексуального зв'язку з гостями Лота – двома ангелами в образі людей (Бут. 19: 4-9). «Жителі Содому домагалися гомосексуального зв'язку з прибульцями. Боже ставлення до такої мерзеної, безбожної поведінки стало явним після того, як Він зруйнував місто. (пор. з Лев. 18, 22, 29; 20, 13; Рим. 1, 26; I Кор. 6, 9; I Тим. 1, 10, де всяка гомосексуальна поведінка заборонена і засуджується Богом» (Дивись тлумачення до слів «пізнаємо їх» з Бут. 19, 5) [12].

Якщо почати з визначення понять, то сам термін гомосексуалізм з'явився лише в кінці XIX ст. і є штучним. Він складається з двох коренів: давньогрецького *ὁμός* (той же, однаковий) і латинського *sexus* (стать). Цей термін позначає, по-перше, сексуальний потяг індивіда до осіб своєї статі і, по-друге, сексуальний зв'язок з особою своєї статі (гомосексуальна поведінка). Тобто (і це важливо підкреслити!), цей термін охоплює як гомосексуальний потяг, так і реалізацію цього потягу, тобто гомосексуальну практику [8].

В останні десятиліття XX ст. загальноприйнятим стало раніше не вживане словосполучення сексуальна орієнтація. Під ним розуміють більш-менш постійний сексуальний потяг індивіда до інших індивідів певної статі. Відповідно, потяг до осіб своєї статі позначається як гомосексуальна орієнтація. Вона може виражатися в гомосексуальній поведінці, а може і не виражатися.

Сьогодні у світському середовищі гомосексуальна орієнтація розглядається як певна даність, яка не є девіацією (відхиленням – В.Л.), а повинна бути визнана настільки ж прийнятною і допустимою, як і орієнтація гетеросексуальна. Виходячи з цієї установки, багато країн Європи, як і ряд штатів США, пішли шляхом законодавчого закріплення прав одностатевих союзів [8].

Набагато тяжчим збоченням в порівнянні з іншими, на думку прот. В.Зеньковського, є те, про яке говорить апостол Павло (Рим. 1,27), який тепер називають «гомосексуалізмом» [13]. «Однак для сучасної скаламученої західної свідомості недерастія – всього лише одна із статевих орієнтацій, вкладається в норму, а гомосексуалісти – меншість, що потребує соціального захисту, - можемо почути голос свідомих православних. – У даний час з деякими застере-

женнями можна навіть говорити про справжню блакитну диктатуру в деяких країнах Заходу: кандидат у бургомістри Берліна публічно демонструє свої симпатії до гомосексуалістів, а американську студентку за 24 години відраховують із університету, та з гуртожитку за жартівливий плакат на дверях: "Голубим вхід заборонено". Торжество подібної диктатури вже на правовому рівні виразилося в сумно відомому рішенні Парламентської Асамблеї Європи про боротьбу проти гомофобії в школах, у пресі, на телебаченні. Якщо справа так піде і далі, то недалеко той день, коли носії релігійного світогляду і, взагалі, люди, що відстоюють нормальне статеве і сімейне життя, відправлятимуться за ґрати як екстремісти, а від християн (як і представників інших традиційних релігій) зажадають переписати їх священні тексти і викинути з них всі антигомосексуальні місця» [9]. До цього хотілося б додати, щоб права були не тільки у геїв, але і у православних: гріх називати гріхом і обмежувати своїх дітей від цього в будь-якому місці. Якби Церкві вдалося відстояти це право у світських властей, було б дуже добре [коментар до: 8].

... Сьогодні прийнято вважати, що в усьому Старому і Новому Завіті до місць, які прямо стосуються гомосексуалізму, можуть бути віднесені лише шість текстів (Бут. 19, 1-26; Лев. 18, 22; 20, 13; Рим. 1, 26-27; I Кор. 6, 9-10; I Тим. 1, 9-11). Однак слід відразу ж зазначити, що у всіх цих текстах йдеться виключно про гомосексуальну поведінку. Всі спроби знайти в Біблії уявлення про гомосексуальну орієнтацію слід визнати безуспішними [8].

Серед них особливої уваги заслуговує Рим. 1, 26 – 27, 32: «За це і віддав їх Бог ганебним пристрастям: жінки їхні замінили природне єднання на проти-природне; так само і чоловіки, облишивши природне єднання з жіночою статтю, розпалювалися похиттю своєю один до одного, чоловіки на чоловіках сором чинячи, одержуючи в собі самих належну відплату за свій блуд... Вони знають праведний суд Божий, що хто чинить так, вартий смерті; однак не тільки самі таке роблять, але й тим, що роблять, сприяють».

У чому ж унікальний перший розділ Послання до Римлян. Це єдине місце в Священному Писанні, де мова йде не тільки про чоловічий, а й про жіночий гомосексуалізм. Крім того, це єдине місце в Біблії, де міститься не тільки негативна оцінка гомосексуалізму, але і богословське обґрунтування цієї оцінки. Тому для нас надзвичайно важливо більш уважно реконструювати думки апостола Павла. По-перше, він недвозначно кваліфікує як чоловічі, так і жіночі гомосексуальні практики як розпусту, нечистоту та скверну. По-друге, ці практики іменуються протиприродними, тобто такими що йдуть проти природи. По-третє, і це головне, сама поява гомосексуалізму трактується як наслідок відокремлення людини від Бога. Павло прямо говорить, що гомосексуалізм – це Божественне покарання за відмову людини поклонитися своєму Творцеві [8].

Павло підкреслює, що відпадиння людини від Бога призводить до спотворення природного порядку речей. Джерелом цього спотворення стає хибний ум (грец. - *ἀδόκιμος νοῦς*, слов. – *неискусен ум*). Тобто, в результаті богозалишеності в людині починається процес внутрішнього духовного розкладання, коли вона перестає усвідомлювати природний моральний закон. З цієї точки зору протиприродна сексуальність є спотворенням встановленого Богом порядку речей і як така заслуговує однозначного засудження. Таким чином, причину появи гомосексуалізму апостол Павло вбачає у псуванні людської природи, яка сталася внаслідок гріхопадіння. Відпадиння людини від Бога призводить до гріховної хвороби всього матеріального світу. Хворий і людський ум. Він втрачає здатність розрізняти добро і зло, перестає відрізняти природне від протиприродного. У результаті людина починає творити непристойне [8].

Російська Православна Церква наполягає на тому, що гомосексуальна поведінка є плодом особистого вибору. Що ж до «*гомосексуальних устремлінь*», то вони кваліфікуються як пристрасть, що піддається духовному лікуванню. Так поняття «*сексуальна орієнтація*» зустрічається в ряді офіційних документів Московського Патріархату. Наприклад, у заяві Відділу зовнішніх церковних зв'язків від 18 листопада 2003 р. говориться про те, що створення протестантськими конфесіями обрядів церковного благословення одностатевих союзів може призвести до небезпечних наслідків: «*до гомосексуалізму залучаються люди з нормальною сексуальною орієнтацією*» [Документ опублікований тут: <http://www.mospat.ru/archive/nr311176.htm>]. У цій фразі очевидним чином міститься теза про нормальну (тобто гетеросексуальну) і ненормальну (тобто гомосексуальну) статеві орієнтації [8].

Як стає зрозумілим гостро постає проблема послідовного богословського осмислення проблеми гомосексуалізму. У російських православних богословів можна зустріти лише окремі роздуми на цю тему. Хоча ці роздуми і не носять систематичного характеру, все ж вони можуть служити орієнтиром для подальшої розробки цієї теми [8].

Важливі думки про феномен гомосексуальності є в бесідах митрополита Антонія Сурозького. Владика вважав, що «*фізіологічної підстави у гомосексуалізму немає*» і тому гомосексуальність слід вважати «*психологічним розладом*», яке обумовлене, перш за все, аномаліями сімейного виховання. Людина повинна протистояти гомосексуальним потягам. Якщо ж «*цей потяг стає дією, то [людина] підлягає церковному покаранню і відлученню*». При цьому митрополит Антоній спеціально пояснював, що людина «*засуджується не за потяг, а за дію; гріх робиться гріхом не коли в тобі є спонука і ти з нею борешся, а тоді, коли ти йому піддаєшся*» [6, с. 118-120; 8].

Спробу богословської відповіді на цей виклик ми знаходимо і в щоденниках протопресвітера Олександра Шмемана. Отець наполягав на тому, що з

богословської точки зору немає сенсу вести суперечку про те, «природний» гомосексуалізм або «протиприродний». «Питання це, може бути, взагалі непридатним до «впалого єства», в якому – в тому-то і вся справа – все перекручене, все в якомусь сенсі стало "протиприродним"... Гомосексуалізм тільки особливо трагічний прояв того "жала в плоть", яке мучить по-різному, але кожну людину. У впалому світі нічого не можна «нормалізувати», однак все можна врятувати». Що ж стосується питання про причини гомосексуальності, отець Олександр писав: «Мені ... здається, що корінь тут-таки духовний: це – корінна двозначність всього у впалому творінні, «схильність до зла». Одна "ненормальність" породжує іншу в цьому світі кривих дзеркал. У даному випадку – ненормальність, занепад сім'ї, занепад самого образу статі, тобто відносин між чоловічим і жіночим. Моральний занепад материнства, грішність, зрештою, самої любові в тілесному і, отже, статевому її вираженні. На одному рівні – гомосексуалізм є суміш страху і гордині, на іншому – еросу і автоеротизму. Не випадково загальним у всіх гомосексуалістів є егоцентризм (не обов'язково егоїзм), неймовірна зайнятість собою, навіть якщо егоцентризм поєднується з граничними «цікавістю» і видимою відкритістю до життя» [22, с. 391-395; 8].

«Задоволення сексуальних бажань поза тим внутрішнім окриленням, яке дається в любові і завершується у шлюбі, є порушенням закону цілісності, закладеного в нашій природі, – пише єпископ Олександр (Мілеант). – ...Життя статі може знайти своє справжнє вираження тільки в сімейному житті, і поза ним нормальне життя статі нездійсненне. Звичайний шлях людини веде її до утворення сім'ї, і тому всяка інша статева діяльність не може не мати негативних наслідків для духовного здоров'я людини. ...В цьому Богом благословленому з'єднанні, дослідно пізнається правда моногамії (одношлюбності) і вся неправда "вільного кохання"» [5].

Ректор Православного Свято-Тихонівського Богословського інституту протоієрей Володимир Воробйов зауважує: «Таїнство шлюбу немислиме поза Церквою. Воно може бути дієвим лише тоді, коли звершується Церквою в середині Церкви, для членів Церкви. Тільки члени Церкви можуть бути з'єднані в нову малу Церкву, якою богослови часто називають християнську сім'ю; мала домашня Церква складатися може тільки з членів Церкви. Не можна зробити малу Церкву з людей, які не є членами Церкви (а саме такими є ті, хто пропагує розпусту одностатевого подружжя як аналог традиційної сім'ї – В.Л.). ... Коли Церква просить у Бога особливого дару любові, що з'єднує двох людей в Царстві Божім навечно, а не тільки тут на землі, цим визначається дуже важлива християнська норма: християнський шлюб може бути тільки моногамією за самим змістом, за своєю сутністю» [10]. «Рід людський хороший тільки тоді, – немов пережукуючись зі сказаним вище, говорить святий Амвросій Медіоланський, – коли до чоловічої статі приєднується жіноча» [цит. за: 20].

Християнство дивиться на шлюб як єдину для секулярного світу, який не знає духовної невинності, можливість духовного преображення особистості людини. Стать людини – це не є щось минуше і випадкове, що втратиться в житті майбутнього віку, стать метафізична, вона не зводиться тільки до тілесної, фізіологічної організації, а пронизує більш високі рівні людського буття, дана людині від початку і відповідає задуму Божому про людину, в ній закладений глибокий зміст, і всі ці висновки не дозволяють говорити про те, що її необхідно подолати. А, значить, неспроможні домагання тих, хто вважає за можливе «сімейне» співжиття осіб однакової статі [17].

«На мій погляд, – пише В. Бурега, – сьогодні Православна Церква повинна, по-перше, дати ясну богословську оцінку феномену гомосексуальності у світлі новітніх наукових досліджень, а, по-друге, приділити особливу увагу виробленню концепції пастирського піклування про людей, схильних до гомосексуалізму. У цьому плані нам можуть допомогти напрацювання католицьких вчених. Тим не менше, в пошуку православного богословського осмислення феномену гомосексуальності ми повинні прагнути до уважного прочитання східної святоотцівської спадщини, яка зберігає багатий матеріал для подальшого розвитку християнської антропології» [8].

Шлюб розуміється в християнстві як онтологічне поєднання двох людей в єдине ціле, яке вчиняється Самим Богом, і є даром краси і повноти життя, істотно потрібним для вдосконалення, для здійснення свого призначення, для преображення і вселення в Царство Боже. Будь-яке інше ставлення до шлюбу, наприклад, наявне в інших релігіях та вченнях, або те, яке зараз домінує у світі, християнами може бути сприйняте як профанація шлюбу, катастрофічне зниження поняття про шлюб і людину, як приниження людини і задуму Божого про неї [10].

За передбаченнями святих Отців, однією з характерних ознак наближення кінця світу буде повсюдне і жахливе засилля розпусти, брудної плотської розбещеності і неприборканої хтивості. Розуміючи, що наближається їх кінець, демони всю свою енергію кинули на розпалювання в людях похоті, бо саме через цю пристрасть найлегше віддалити людину від Бога, саме через плотську пристрасті людина найбільше втрачає свій богоподібний образ [5].

На думку професора Сергія Троїцького, *«якщо всі родові збочення Стародавнього світу Апостол Павло пояснює втратою Бога у свідомості людини (Рим. 1, 28), то і усунення цих збочень можна досягти лише шляхом прояснення образу Божого в людській свідомості, шляхом піднесення, "сублімації" цієї свідомості, шляхом розвитку всякого роду ідеалізму – релігійного, морального, політичного. Є хвороби, бацили яких діють тільки в підвалах і нижніх поверхах. І збочення родового життя належить до подібних духовних хвороб, і поки*

дух людини не буде спрямований догори, хвилі пристрасті завжди будуть затоплювати його.

... Велика боротьба людини і людства за цінність життя йде на двох фронтах – зовнішньому, який воює за підпорядкування нам матеріального світу – макрокосмосу, і внутрішньому, який воює за панування над нашим власним організмом – мікрোকосмосом.

І якщо перший фронт видається більш значним і перемоги на ньому, особливо в останні століття, прямо блискучими, то другий, безсумнівно, є все ж більш важливим і більш небезпечним, вже як внутрішній. І всі успіхи на зовнішньому фронті втрачають свій сенс при ураженнях на внутрішньому. "Яка користь людині, якщо придбає весь світ, але душу свою занепасть?" Що дадуть людині навіть найфантастичніші перемоги над природою і світом, якщо людство втратить внутрішню життєву силу, а разом з тим і радість життя? І чи не послужать тоді ці перемоги лише до збільшення суми світового зла, світових страждань?

І ось збочення родового життя представляє один із найзвичайніших і в той же час найнебезпечніших проривів на цьому внутрішньому фронті. Передусім і найближчим чином ці збочення відбиваються на шлюбному житті, і шлюб – цей залишок раю на землі і джерело всякої радості й ідеалізму в суспільстві – часто, занадто часто перетворюється в одне з відділень Дантового пекла» [20].

Отже, сенс подружжя – реалізувати все, закладене в статі, подолати все більше проникаючий в наше суспільство негатив статевих збочень, спричинений відхиленням від первісного задуму Творця через гріхопадіння, з природного перерости в надприродний. Благословенний Богом шлюб чоловіка і жінки відкриває можливість перетворити соціальну та психофізіологічну функцію в духовно-аскетичну, невинну, наблизити шлюб до первозданного союзу Адама і Єви, і через це увійти у вічність, в пакибуття [17], а не провадити це земне життя неначе черви, що клубочуться в купі гною, забуваючи про своє високе покликання стати жителями неба і громадянами Царства майбутнього віку.

Список джерел і літератури:

1. Біблія. Книги священного Писання Старого та Нового Завіту. В українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407 с.
2. Григорій Чудотворец, *еп. Неокесарийский, свт.* Творения / Пер.: Н. И. Сагарда. – Пг., 1916; переизд.: М.: Паломник, 1996.
3. Кирилл Иерусалимский, *свт.* Огласительные и тайноводственные поучения. – М.: Синодальная библиотека Московского Патриархата, 1991. – 370 с.

4. *Иоанн Лествичник, св.* Лествица возводящая на небо. – М.: Правило веры, 1999. – 518 с.
5. *Александр (Милеант), еп.* Девство, Брак или «свободная любовь?»... [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://azbyka.ru/tserkov/lyubov_i_semya/lyubov_telesnaya2/mileant_devstvo_brak_ili_svobodnaya_lyubov-all.shtml#rel13
6. *Антоний (Сурожский), митр.* Труды. – М.: «Практика», 2002. – 1080 с.
7. *Булгаков С.* Пол в человеке // Христианская мысль. – 1916, № 11. – С. 87 – 104.
8. *Бурега В.* Отношение к проблеме гомосексуализма в современном западном христианстве. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/text/2663206.html>
9. *Василик В., диакон.* Православие и права человека. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/text/496896.html>
10. *Воробьев В., прот.* Православное учение о браке http://azbyka.ru/tserkov/duhovnaya_zhizn/sem_tserkovnyh_tainstv/brak/5g5_6-all.shtml
11. *Давыденков О., иерей.* Введение в догматическое богословие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://klikovo.ru/db/book/msg/682>
12. *Десницкий А.* Что говорит Библия о телесной стороне любви? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/text/1188437.html>
13. *Зеньковский В., прот., проф.* На пороге зрелости – беседы с юношеством о вопросах пола. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://azbyka.ru/tserkov/lyubov_i_semya/lyubov_telesnaya/zenkovskiy_na_poroge_zrelosti_06-all.shtml
14. *Иоанн (Зизиулас), митр.* Личность и бытие // Духовный мир. – 1996. – № 3. – С. 116 – 127.
15. *Лосский В.* Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. – М.: Центр СЭИ, 1991. – 288 с.
16. *Мейендорф И., прот.* Брак в православии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.golubinski.ru/ecclesia/brak.htm>.
17. *Неганова Е.* Антропологические предпосылки моногамного брака Доклад на Российско-Австрийской богословской конференции «Значение христианской антропологии перед лицом современных общественных задач и проблем», 18-19.10.2002. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.pravmir.ru/library/readbook/1156>
18. *Пол: многообразие аспектов и проблем Половые отклонения.* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.xpa-spb.ru/slov/1-18.html#_Точ234491167
19. *Ткачев А.* Слезы, летящие к небу. Зачем современному человеку христианство? – М.: Никая, Фома, 2011. – 192 с.
20. *Троицкий С., проф.* Христианская философия брака. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://predanie.ru/lib/book/read/90617/>
21. *Шмалий В., свящ.* Проблематика пола в свете христианской антропологии. // Богословская наука сегодня. Православное учение о человеке: Избранные ста-

- тьи. — М.; Клин: Синодальная Богословская Комиссия, Фонд «Христианская жизнь», 2004. – 430 с. – С. 281 – 320.
22. Шмеман А., прот. Дневники. 1973 – 1983. – М.: Русский путь, 2005. – 720 с.
23. Яннарас Христос. Человек. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://azbyka.ru/hristianstvo/sut/vera_tcerkvi_10-all.shtml#a10_8

